

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือน
บ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
STRENGTHENING WOMEN'S CAREER GROUP MAKING HOUSEHOLD HERBS BAN THUNG
KLAP YAI, PAK TAN SUBDISTRICT, BANG RACHAN DISTRICT,
SING BURI PROVINCE.

สุมาลิน ขุนทอง

Sumalin Khunthong

วงศ์สถิตย์ วิสุภี

Wongsatit Wisupee

การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Integrated Local Development Learning Institute For Everyone

sumalinkhun@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี” การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ 2) วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนา กลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ 3) ผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการทำการวิจัยระหว่างเดือน สิงหาคม พ.ศ.2561-เมษายน พ.ศ. 2563 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 15 ราย โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม การศึกษาดูงานและการอบรมเชิงปฏิบัติการและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาของกลุ่ม มีดังนี้ พื้นฐานของกลุ่มที่มีอาชีพเหมือนกัน การบริหารจัดการกลุ่มยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร กฎ กติกา ทางกลุ่มยังไม่มีมีการดำเนินการที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน กองทุนทางกลุ่มไม่มีการลงทุน กิจกรรม สมาชิกยังขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปสมุนไพร

2. วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนา มีดังนี้ ควรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีเป้าหมายเดียวกัน ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกรรมการด้วยการพัฒนาศักยภาพ กฎ กติกา ควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ที่ชัดเจน กองทุน ควรมีการลงทุน กิจกรรมควรส่งเสริมกิจกรรมหลากหลาย

3. ผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ด้านการบริหารงาน พบว่ากองทุน สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมกว่าร้อยละ 70 ด้านการบริหารคน พบว่ากรรมการได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก ด้านการบริหารผลประโยชน์ พบว่าเน้นทำกินทำใช้ในครัวเรือน ผลประโยชน์ต่อชุมชน มีการสงเคราะห์ต่อผู้ยากไร้

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็ง, กลุ่มอาชีพสตรี, สมุนไพรใช้ในครัวเรือน

Abstract

This article is part of a research paper titled “Strengthening the women's occupational group in making herbs in households at Ban Thung Klub Yai, Pak Than Sub-district, Bang Rachan District The objectives of this research were to study 1) the current condition and problems of the women's household herb-making group in Ban Thung Klub Yai 2) the methods of strengthening and developing the women's herb-making occupation group in Ban Thung Klub Yai household. 3) The results of the development and strengthening of women's occupational groups in making herbs in households at Ban Thung Klub Yai, Pak Than Sub-district, Bang Rachan District. Singburi Province This is an action research conducted during August. 2018-April 2020, a sample population of 15, focusing on group discussion interviews. Study tours and workshops and content analysis of the research revealed that

1. Group problems are as follows: The basics of groups with the same occupation The management of the group is not as effective as it should be. Rules and regulations The group does not have a clear written action. The group fund does not invest in shares, activities, members still lack knowledge of herbal processing.

2. Methods for strengthening and developing are as follows: there should be a clear objective. have the same goal Directors should be strengthened through capacity building. Rules and regulations should be clearly written. Funds should have stocks. Activities should promote a variety of activities.

3. Strengthening development results In terms of administration, it was found that more than 70% of the fund members participated in the activities of people management. It was found that the directors were elected by members. benefit management It was found that the emphasis was on cooking for household use. Community benefits Provide assistance to the poor

Key words: Strengthening, Women Career Group, Household Herbs

บทนำ

กลุ่มมีความสำคัญยิ่งต่องานพัฒนาชุมชน กล่าวคือ ถ้าไม่มีกลุ่มก็ไม่มีงานพัฒนาชุมชน เนื่องจากการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มตามกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น เปรียบเทียบได้เป็นสถานที่ฝึกการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเบื้องต้นแก่ประชาชน สมาชิกของกลุ่มเกิดการเรียนรู้พบปะพูดคุยกันมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการเชื่อมโยงกิจกรรมในรูปของเครือข่าย เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้มากที่สุด ซึ่งลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่มที่สำคัญมีดังนี้ ประการแรกสมาชิกในกลุ่มหลายคน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้วยความเต็มใจ ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ประการที่สองสมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มมีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ ประการที่สามสมาชิกในกลุ่มมีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมกันกำหนดขั้นตอนการทำงาน ระบุรายละเอียดของการทำงาน ระยะเวลาการทำงานได้อย่างชัดเจนและประการสุดท้าย สมาชิกในกลุ่มมีการแบ่งงานกันทำตามความสนใจและตามความถนัด เพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม และเมื่องานหรือกิจกรรมในกลุ่มบรรลุเป้าหมายแล้วจำเป็นต้องประชุมสมาชิกกลุ่มเพื่อร่วมกันประเมินผลของการทำงานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและทำกิจกรรมอื่นๆ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มต่อไป (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2531.)

การทำงานกับกลุ่มถือเป็นหัวใจสำคัญของงานพัฒนาชุมชน การรวมกลุ่มคนเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนนั้นเราจะพบอยู่เสมอว่าจะไม่ยั่งยืนถาวรทั้งนี้เนื่องจากการขาดความรู้ความสามารถที่จะดำเนินการกิจการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งชาวชนบทมีลักษณะนิสัยเป็นแบบปัจเจกบุคคลและจะพบเสมอว่ากลุ่มต่างๆ ที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มชาวนา กลุ่มทอผ้า ฯลฯ เมื่อดำเนินกิจการไปได้สักระยะหนึ่งก็จะสลายตัวไปในที่สุด สาเหตุที่ทำให้กลุ่มสลายเนื่องมาจากผู้รับผิดชอบในการรวมกลุ่มยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกลุ่มไม่ดีพอ เพราะฉะนั้นหลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงมุ่งเน้นในการทำงานกับผู้นำกลุ่มของประชาชนเป็นสำคัญด้วยการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มทุกประเภทขึ้นและพยายามพัฒนากลุ่มให้เจริญถาวรสืบต่อไป (จิรพรรณ กาญจนจิตรา, 2530: 191)

บ้านทุ่งกลับใหญ่ หมู่ที่ 6 ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีเป็นหมู่บ้านที่นิยมปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านไว้มากพอสมควร ซึ่งมีไม่น้อยกว่า 30 ชนิดดังนี้ เช่น กระเพรา กระชายเหลือง กระเจี๊ยบแดง กระวาน กระเทียม กระถิน กระทกรก ขี้เหล็ก ขิง ข่า แค ตะไคร้หอม พลู พริกขี้หนู พักโขมไทย พักข้าว ชะเอมเทศ ย่านาง รางจืด ว่านหางจระเข้ ฟ้าทะลายโจร บัวบก ว่านชักมดลูก บอระเพ็ด เพชรสังฆาต หอมมะขาม มะนาว มะกรูด ฯลฯ ดังนั้น จึงเกิดเป็นกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพิกพัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2557 ปัจจุบันมีสมาชิก 15 คน มีกรรมการ 5 คนมีนายอนุสร อินทโชติ เป็นประธานกลุ่มและดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านทุ่งกลับใหญ่ ในการจัดตั้งกลุ่ม มีจุดมุ่งหมายคือ การนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนเช่น สมุนไพรพื้นบ้านมาแปรรูปเพื่อใช้ในครัวเรือน โดยมีเป้าหมายเพื่อลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว เนื่องด้วยในชุมชนมีการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านจำนวนมากกลุ่มอาชีพสตรีจึงมีแนวคิดสร้างสรรค์ด้วยการนำสมุนไพรมาต่อยอดด้วยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

ต่างๆ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงรวมกลุ่มกันทำสมุนไพรพื้นบ้านใช้ในครัวเรือนได้แก่ การทำสบู่ การทำแชมพู และนํ้ายาล้างจาน ฯลฯ (อนุสร อินทโชติ, 2561.)

ในการดำเนินงานย่อมประสบปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง พบว่าการใช้สมุนไพรบางชนิดมีอายุการใช้งานจำกัดมีระยะเวลาสั้น ทำให้สรรพคุณและประโยชน์ลดลงวัตถุดิบบางชนิดมีเพียงตามฤดูกาล การรวมตัวของสมาชิกในกลุ่มเวลาไม่ตรงกันเพราะอาชีพหลักเป็นการทำเกษตรกรรม(ทำนาข้าว) ประธานกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ประธานจะดำเนินการในส่วนที่เป็นทุนของกลุ่มเกือบทั้งหมด การติดต่อประสานงานในส่วนของการวิทยากรก็จะดำเนินการจัดหาให้ความรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะให้กับสมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องของกลุ่มมาเสนอแนะแนวทางการจัดการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ในประเด็นเงินทุนของกลุ่มที่มาเงินทุนและการใช้จ่ายเงินทุนของกลุ่ม ประธานกลุ่มจะเป็นผู้ดำเนินการในส่วนต่างๆ และมีการบันทึกรายละเอียดเป็นรายรับ-รายจ่าย ต้นทุน กำไร และค่าใช้จ่ายของแต่ละกิจกรรม ส่วนต่างที่สมาชิกได้รับจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่จัดทำจากกิจกรรม เช่น ผลิตภัณฑ์ นํ้ายาล้างจานก็จะแบ่งปันส่วนให้กับสมาชิกเป็นจำนวนเท่าๆกัน หากมีการขายผลผลิตที่เกิดจากกิจกรรม เช่น ทำนํ้าพริกแกง ขนมหวาน อาหารต้ม-แกง กำไรจะจัดสรรในรูปแบบเป็นค่าแรงให้กับสมาชิก เป็นต้น นอกจากนี้ด้านกองทุนของกลุ่ม พบว่า ทุนจากการระดมหุ้นของสมาชิกไม่มีทุนจากภาครัฐสนับสนุนงบประมาณในรูปแบบของการจัดหาในส่วนองวัสดุอุปกรณ์และวิทยากร ทุนจากการกู้ยืมไม่มีในกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ (อนุสร อินทโชติ ,อมรรัตน์ สอาดเล็ก, และศิริพร ครอบครองวงศ์, 2561.)

แนวทางและวิธีการพัฒนากลุ่มอาชีพให้ประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามหลักการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ 5 ก ของกรมการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย ก ที่ 1 กลุ่ม/สมาชิกโดยกลุ่มเป็นการรวมตัวกันของคนที่มีความสมัครใจในที่ตั้งของกลุ่มสมาชิกและบทบาทของสมาชิก ก ที่ 2 กรรมการคือกลุ่มคนที่ได้รับมอบหมายและเป็นตัวแทนจากสมาชิก ให้บริหารกลุ่มนั้นๆ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการคือดำเนินการร่างระเบียบหรือข้อบังคับกลุ่ม โดยความเห็นชอบของสมาชิกกลุ่ม มีตำแหน่งของคณะกรรมการประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ปฏิคม และประชาสัมพันธ์ ก ที่ 3 กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ควรทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่างสมาชิกและคณะกรรมการ ก ที่ 4 กองทุนโดยกองทุนของกลุ่มอาชีพอาจเป็นเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินการได้และบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และ ก ที่ 5 กิจกรรมเป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่มร่วมกันปฏิบัติ เช่น การประชุมการวางแผนการผลิตและจำหน่าย การสะสมกองทุนของกลุ่ม การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เป็นต้น (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2560.)

ผู้วิจัยได้เห็นประโยชน์ สรรพคุณและความสำคัญของสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ในครัวเรือน เพื่อเป็นการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว จึงได้เข้าร่วมกลุ่มอาชีพสตรีบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีโอกาสฝึกทักษะแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานกับกลุ่มอาชีพต่างๆที่มาอบรมขึ้นตามชุมชนซึ่งมีทั้งภาคครัวเรือนและภาคอุตสาหกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการทำสมุนไพรพื้นบ้านไว้ใช้ ในครัวเรือนเป็นอาชีพเสริมอีกทางหนึ่งด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำวิจัยเรื่องนี้เพื่อค้นหาว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่เป็นอย่างไร วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและ

พัฒนากลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ควรเป็นอย่างไร และผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาแนวการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนากลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือน บ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือน บ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย วิธีการวิจัยที่ใช้คือ การสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี คณะกรรมการและผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ตำบลพัททัน เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการนอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลพัททัน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพัททัน ส่วนการสนทนากลุ่มจากตัวแทนกลุ่มตัวอย่างและการศึกษาดูงาน ผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มได้ไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จมีการอบรมเสริมสร้างความรู้ มีการสาธิตและลงมือฝึกปฏิบัติจริง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ หมู่ที่ 6 ตำบลพัททัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง จากตัวแทนประชากร และสมัครใจยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัย จำนวน 15 ราย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1 ราย ประธานและคณะกรรมการจำนวน 6 ราย สมาชิกกลุ่มอาชีพสตรี 5 ราย เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1 ราย เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการนอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 ราย และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพัททัน 1 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ (Interview) และประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม(Focus Group Interview)มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 – 9 ราย เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลและสรุปบทเรียนร่วมกันมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ – สกุล เพศ ที่อยู่ปัจจุบัน อาชีพ และเบอร์โทรศัพท์

2) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยวิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หลักการพัฒนากลุ่มอาชีพตามหลัก 5 ก ดังนี้ ก ที่ (1) กลุ่ม/สมาชิก (2) กรรมการ (3) กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับ (4) กองทุน และ (5) กิจกรรม

3) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งใช้วิธีการ (1) ศึกษาดูงาน (2) อบรมเชิงปฏิบัติงาน (3) ลงมือปฏิบัติและผลการพัฒนา การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตามหลักมาตรฐานของกลุ่มอาชีพ ดังนี้ (1) ด้านบริหารงาน (2) ด้านบริหารคน และ (3) ด้านบริหารผลประโยชน์

4) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์นำประเด็นในการสนทนาให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มทุกคนแสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และข้อมูลจากประเด็นการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาจากเอกสารต่างๆ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหา ของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือน บ้านทุ่งกลับใหญ่
พบว่า กลุ่มแม่บ้านทุ่งกลับใหญ่ มีการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในชุมชน โดยเน้นทำกินทำใช้ในครัวเรือน เหลือกก็จำหน่ายในชุมชน มีผู้นำชุมชน คือ นายอนุสร อินทโชติ ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่มสภาพปัญหา สรุปได้ว่า สมาชิกมีความถือตนเรื่องของอายุ เช่นการบอกกล่าวจากผู้ที่มีอายุน้อยกว่าหรือผู้สูงอายุจะไม่ให้การยอมรับคำปรึกษาในส่วนที่ต้องปรับปรุงหรือแก้ไข สมาชิกยังขาดความตรงต่อเวลาและขาดการมีส่วนร่วมต่อกลุ่ม ประธานกลุ่มที่ยังไม่เป็นสตรี ความเข้าใจกับกลุ่มสตรี ยังไม่เป็นไปตามระเบียบของกลุ่มสตรี ส่วนสภาพปัญหาของคณะกรรมการ สรุปได้ว่า ประธานจะดำเนินการในส่วนที่เป็นทุนของกลุ่มเกือบทั้งหมดการติดต่อประสานงานในส่วนของวิทยากรก็จะดำเนินการจัดหาและผู้ที่เกี่ยวข้องของกลุ่มในบางกรณีการเลือกตั้งสนใจจัดหาวิทยากรอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม ด้านทุนสมาชิก พบว่า มีเพียงทุนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมาย เช่น พืชสมุนไพรที่ใช้ในครัวเรือน การดำเนินงานกลุ่ม พบว่า กิจกรรมทำกันเฉพาะกลุ่มทำน้ายาล้างจานผสมน้ำมะนาวและมะกรูดเท่านั้น กลุ่มยังขาดองค์ความรู้ ในการแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้หลากหลาย พบว่า เป็นเพียงการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมตามฤดูกาลของทรัพยากรเท่านั้น

ปัจจุบันยังไม่มี การลงหุ้นของสมาชิกกลุ่มเป็นกองทุนของกลุ่มอาชีพสตรี ส่วนมากจะได้ทุนจากโครงการต่างๆ เช่น พัฒนาชุมชนอำเภอบางระจันมีทุนให้เปล่าโดยทางกลุ่มอาชีพสตรีจะต้องเขียนโครงการขอเพื่อรับการสนับสนุน ศูนย์บริการนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีทุนสนับสนุนปีละ 2 ครั้ง (ไตรมาส) การจัดการทุนเป็นไปในรูปของการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ วิทยากรจัดกระบวนการเรียนรู้ฝึกทักษะให้กับสมาชิกกลุ่ม สภาพปัญหา สรุปได้ว่า สมาชิกยังไม่มี การลงหุ้นแต่อย่างใดและการดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มแม่บ้านทุ่งกลับใหญ่ สรุปได้ว่า การทำน้ายาล้างจานช่วงแรกๆ จะยังไม่มีสืใส่และฟองน้อยทำให้ไม่ค่อยนิยมทำใช้เองหลังจากมีการพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจจากการไปศึกษาดูงานตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้กระบวนการเรียนรู้เพิ่มทักษะในการทำผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือนส่วนสภาพปัญหา สรุปได้ว่ากิจกรรมของทางกลุ่มฯ ยังไม่หลากหลาย และทางกลุ่มต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยการทำสมุนไพรให้หลากหลายเพิ่มมากขึ้น

2. วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนากลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ พบว่า วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน พืชผักผลไม้ โดยนำสมุนไพรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ สำหรับบริโภคและอุปโภค สมาชิกมีจุดประสงค์เดียวกัน และมีอาชีพเดียวกัน เข้าร่วมกลุ่มด้วยความสมัครใจ เน้นการทำกินทำใช้ในครัวเรือน เหลือก็จำหน่ายในชุมชน โดยบริหารจัดการตนเองพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเอง จากสภาพปัญหาที่ พบว่า กรรมการและสมาชิกได้คัดเลือกประธานกลุ่มคนใหม่เป็นสุภาพสตรี ได้แก่ นางประภา มหาวงค์ กรรมการแต่ละคนทราบหน้าที่ที่รับผิดชอบควรเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นประจำ และเข้าร่วมการศึกษาดูงานและการอบรม เชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้คุณภาพมากยิ่งขึ้นการจัดการเรื่องผลผลิตที่มีในชุมชน ด้วยการแปรรูปสมุนไพรให้มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม สมาชิกกลุ่มฯ การดำเนินงานกลุ่มพบว่า เมื่อมีกิจกรรมจะจัดการแบ่งผลผลิตที่ได้ออกเป็นส่วนๆตามจำนวนสมาชิกในกลุ่มโดยแบ่งเท่า ๆ กันตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม คือ การทำกินทำใช้ในครัวเรือน เหลือค่อยจำหน่ายในชุมชน กองทุนจึงไม่สำคัญและไม่จำเป็นสำหรับกลุ่มส่วนหน่วยงานภาครัฐที่จะสนับสนุนในรูปแบบวิทยากรและวัสดุอุปกรณ์ หรือเป็นตัวเงิน อย่างไรก็ตามทางกลุ่มก็ไม่ปฏิเสธที่จะรับเอาไว้แต่กลุ่มต้องทราบจุดยืนของตนเองว่า กลุ่มต้องพึ่งเองให้ได้ และที่สำคัญทางกลุ่มจะไม่มีการกู้ยืมจากแหล่งทุนต่าง ๆ ด้านกิจกรรม สรุปได้ว่า ทางกลุ่มฯ มีการออกไปศึกษาดูงานจากกลุ่มที่เข้มแข็งหรือมีการจัดการที่ดี และเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำสู่การปฏิบัติจริง “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” ทางกลุ่มฯ ได้รับองค์ความรู้การแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ สำหรับอุปโภค ได้แก่ การทำน้ายาซักผ้า, น้ายาล้างห้องน้ำ, ล้างจาน, สมุนไพร, ส่วนไว้บริโภคเป็นอาหารพริกแกงเผ็ดแกงส้ม พริกเผา ตาแดง ประเภทอาหารคาว เช่น แกงผักบุ้งเตโพ และขนมหวานต่างๆ เมื่อสมาชิกกลุ่ม มีองค์ความรู้แล้วจึงนำวัตถุดิบที่เป็นสมุนไพรที่มีอยู่แล้วในชุมชนมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ตามที่ได้อบรมมา

3. ผลการพัฒนากลุ่มเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ พบว่า ด้านการบริหารงาน มี 3 องค์ประกอบดังนี้ กองทุน มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ สมาชิกมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 สรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมากยิ่งขึ้นโดยเข้าร่วมประชุม

การศึกษาดูงานและการอบรมเชิงปฏิบัติการ ตลอดถึงการออกบูทจำหน่ายสินค้าตามสถานที่ต่างๆ ได้ทำการเปลี่ยนประธานให้เป็นสุภาพสตรีโดยมอบหมายงานตามบทบาทหน้าที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่มที่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสมาชิกให้ความสำคัญกับกิจกรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนส่งผลให้เกิดกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่องกิจกรรมทำต่อเนื่อง มีความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จโดยได้รับองค์ความรู้เพิ่มขึ้นการแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากนั้นนำสินค้าไปจัดแสดงในโอกาสต่าง ๆ ได้ขยายเครือข่ายและจำหน่ายไปในตัว

ด้านการบริหารคนมี 3 องค์ประกอบดังนี้กรรมการ ได้มาจากการเลือกตั้งจากสมาชิก พบว่า คณะกรรมการและสมาชิก จำนวน 15 คน ได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกโดยให้การยอมรับจากสมาชิกทุกคนเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ คณะกรรมการทำงานตามบทบาทหน้าที่ทั้งคณะมีโครงสร้างที่ชัดเจน สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยกรรมการและสมาชิก มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มมากยิ่งขึ้น เช่น การเข้าร่วมประชุม การศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการและการจัดบูทแสดงผลงาน สมาชิกกลุ่มมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มดีขึ้นกว่าเดิม คนในชุมชนรู้ว่ามีกลุ่มอาชีพที่ผลิตอาหารหวานและให้การยอมรับในประเภทอาหารที่ใหม่สด สะอาดมีราคาไม่แพง คนในชุมชนสนับสนุนกลุ่มด้วยการเข้ามาใช้บริการของกลุ่มเพราะมีราคาเป็นกันเองและมีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นของคนในชุมชนที่เข้ามาใช้บริการ นำมาปรับปรุงบางส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับคำติชม

ด้านการบริหารผลประโยชน์มี 3 องค์ประกอบดังนี้ผลประโยชน์ต่อสมาชิก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เป็นการเน้นทำกินทำใช้มากกว่าและไม่เน้นรูปตัวเงินผลประโยชน์ต่อสมาชิกที่ได้รับคือการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้มากกว่าการซื้อจากตามท้องตลาดทั่วไป ส่วนการพัฒนาสมาชิกส่งเสริมการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพยังไม่มี การสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกที่ชัดเจนจะมีการเข้าฝึกอบรมตามโอกาสและตามวาระการจัดการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกษตรกรอีกด้วยผลประโยชน์ต่อกลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้นมีการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ มีการพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิกและผลประโยชน์ต่อชุมชน มีการดูแลเอื้ออำนวยต่อผู้ยากไร้ ผู้พิการ ผู้สูงอายุตามโอกาสมีการดูแลทำความสะอาด วัด โรงเรียนและอนุรักษ์ชุมชนให้เป็นพื้นที่สีเขียว

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ พบว่า การรวมตัวของชาวบ้านที่เป็นสุภาพสตรีเสียส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเดียวกัน คือการทำนาเป็นอาชีพหลัก มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านเดียวโดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน กล่าวคือ ในหมู่บ้านแห่งนี้ หลังจากหมดฤดูการทำนา ชาวบ้านมีเวลาว่างจึงนิยมปลูกพืชผักผลไม้สมุนไพรไว้มากพอสมควรเช่น มะนาว มะกรูด มะขาม มะขามป้อม ย่านาง และขมิ้นชัน ฯลฯ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนชัย กาลวิโรจน์ (2561) พบว่า “สมุนไพรที่ปลูกตามบ้าน ได้แก่ ขมิ้นชันว่านตะขบเสลดพังพอนเพชรสังฆาต มะขามป้อม ย่านาง เป็นต้น” แต่ถึงอย่างไรก็ไม่ได้นำสมุนไพรมาแปรรูป เนื่องจากขาดองค์ความรู้ เมื่อรวมกลุ่มเริ่มแรกได้นำมะนาว มะกรูดมาทำน้ำยาล้างจานซึ่งได้รับการแนะนำจากครู กศน. ส่งผลให้ทำเป็นและนำไปใช้ในครัวเรือน สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ **ภาควัต ศรีสุรพลและศิวัช ศรีโกคางกุล** (2556) สภาปัญหา พบว่าขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสร้างสินค้าใหม่ ๆ ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ขาดการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นในการผลิต รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์และการจัดการที่ดี วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดคุณค่าและมูลค่าตามมา กล่าวคือ นำสมุนไพรต่างๆ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับบริโภคและอุปโภค เป็นการทำกินทำใช้ในกลุ่มและแบ่งปันให้สมาชิกนำไปใช้ในครัวเรือน เป็นการลดรายจ่ายแก่ครอบครัวนั่นเอง

2. วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนากลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ พบว่า วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม คือ เพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชนโดยนำสมุนไพรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สำหรับบริโภคและอุปโภค เช่น น้ำยาล้างจาน สบู่สมุนไพร น้ำยาล้างห้องน้ำ น้ำยาสระผม และอาหารต่าง ๆ เน้นทำกินทำใช้ในครัวเรือน เหลือกก็แบ่งปันหรือจำหน่ายเป็นรายได้ของกลุ่ม และมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันเป็นประจำทุกเดือนและสถานที่ตั้งกลุ่มมีความเหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนวรรณ ชินชัยวุธ** (2561) พบว่า กลุ่ม/สมาชิก ควรมีการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นกิจจะลักษณะ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและมีสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสมและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ลักษมี เสือแป้น** (2555) พบว่า เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มอาชีพสตรี ประกอบด้วยด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ได้มีความพยายามปรับปรุงโครงสร้างและหาแนวทางในการบริหารจัดการจัดให้มีประสิทธิภาพ มีการเข้าร่วมการศึกษาดูงาน และการอบรมเชิงปฏิบัติการตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับการวิจัยของ **ภาควัต ศรีสุรพล และ ศิวัช ศรีโกคางกุล** (2556) พบว่า การจัดทำทะเบียนของกลุ่มอาชีพต่างๆ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มอื่นๆ และสมาชิกภายในกลุ่มอาชีพ การศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการที่ดี การสนับสนุนการจัดทำบัญชีอย่างง่าย การสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลายหรือนำสินค้าไปแสดงหรือจำหน่ายสินค้าโอท็อปและงานอื่น ๆ

3. ผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 โดยสมาชิกกลุ่ม มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมากยิ่งขึ้น ในการเข้าร่วมประชุมประจำเดือน การศึกษาดูงาน และการอบรมเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนการออกบูธจำหน่ายสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ลักษมี เสือแป้น** (2555) พบว่า เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มอาชีพสตรี ได้มีความพยายามปรับปรุงโครงสร้างและหาแนวทางในการบริหารจัดการจัดให้มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอต่อการดำเนินงานกฎระเบียบข้อบังคับ มีผลการพัฒนาพบว่าได้มีการเปลี่ยนประธานให้เป็นสุภาพสตรีโดยมอบหมายงานตามบทบาทหน้าที่ มีผลการพัฒนาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและกฎระเบียบของกลุ่มที่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสมาชิกให้ความสำคัญกับกิจกรรม

สมาชิก มีผลในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยกรรมการและสมาชิกมีส่วนร่วมเข้าร่วมประชุม การศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจัดบูธแสดงผลงาน สมาชิกกลุ่มมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มดีขึ้นกว่าเดิม คนในชุมชนมีผลการพัฒนาด้านในชุมชนรู้ว่ามีการผลิตอาหารคาว-

หวานและให้การยอมรับในประเภทอาหารที่ใหม่สด สะอาดมีราคาไม่แพง คนในชุมชนสนับสนุนกลุ่มด้วยการเข้ามาใช้บริการของกลุ่มเพราะมีราคาเป็นกันเองและมีการแลกเปลี่ยนรับฟังข้อคิดเห็นของคนในชุมชนที่เข้ามาใช้บริการ นำมาปรับปรุงบางส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับคำติชมข้อคิดเห็นต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนวรรณ ชินชัยวุธ (2561)** พบว่า กรรมการควรมีโครงสร้างที่ชัดเจนได้แก่ ประธาน ที่ปรึกษา รองประธาน เลขานุการ เภรณญิก ประชาสัมพันธ์ การตลาด และกรรมการ

การบริหารผลประโยชน์ต่อสมาชิก มีผลการพัฒนาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เป็นการเน้นทำกินทำใช้และไม่เน้นรูปตัวเงินผลประโยชน์ต่อสมาชิกที่ได้รับคือการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้มากกว่าการซื้อจากตามท้องตลาดทั่วไป ผลประโยชน์ต่อกลุ่ม มีการจัดสรรทั่วถึงมีการจัดการสวัสดิการแก่สมาชิกกลุ่ม ไม่มีกองทุนใด ๆ ของสมาชิกกลุ่ม ไม่มีการร่วมลงทุนของสมาชิกกลุ่มที่ชัดเจน ส่วนการพัฒนาสมาชิกส่งเสริมการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพยังไม่มี การสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกที่ชัดเจนและ ผลประโยชน์ต่อชุมชนกลุ่มมีการช่วยเหลือสังคม วัด บ้าน โรงเรียน ตามโอกาสต่าง ๆ และร่วมกันรณรงค์สร้างชุมชนเป็นพื้นที่สีเขียว จากผลการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ สรุปลดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนวรรณ ชินชัยวุธ (2561)** พบว่า ด้านการบริหารงาน มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ กองทุน กฎระเบียบข้อบังคับ และกิจกรรมของกลุ่ม ด้านการบริหารคนมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ กรรมการ สมาชิก และคนในชุมชน ด้านการบริหารผลประโยชน์มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ ผลประโยชน์ต่อสมาชิก ประโยชน์ต่อกลุ่มและประโยชน์ต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรี ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดสิงห์บุรี พัฒนาชุมชนอำเภอบางระจัน ศูนย์การศึกษาครอบครัวและ การศึกษาตามอัธยาศัย ควรนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน ในการพัฒนาบทบาทของกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนอื่น ๆ ให้มีความเข้มแข็ง ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้สามารถพัฒนาขึ้นไปในระดับสินค้าโอท็อป และระดับวิสาหกิจชุมชนในโอกาสต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดสิงห์บุรี พัฒนาชุมชนอำเภอบางระจัน ศูนย์การศึกษาครอบครัวและ การศึกษาตามอัธยาศัย และผู้ที่สนใจในเชิงวิชาการ ที่กลุ่มดำรงอยู่ได้เพราะสมาชิกกลุ่มให้ความสำคัญต่อกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นล้วนแต่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นการพึ่งตนเองสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ หรืออ้างอิงในเชิงวิชาการ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้การเสริมสร้างความเข้มแข็งในเชิงปฏิบัติด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ในครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ เป็นแกนนำหลักให้โอกาสในการเปิดรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และควรศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของกลุ่มอาชีพสตรีการทำสมุนไพรใช้ใน ครัวเรือนบ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพิกพัน อำเภอ บางระจัน จังหวัด สิงห์บุรี

บรรณานุกรม

- จิรพรรณ กาญจนจิตรา. (2530). **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- ธนชัย กาลวิโรจน์. (2561). **การส่งเสริมการปลูกและการใช้สมุนไพรพื้นบ้านเพื่อรักษาโรคพื้นฐานในชุมชนบ้านนาไร่เดียว ตำบลวังแขม อำเภอกลองखง จังหวัดกำแพงเพชร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- ธนวรรณ ชินชัยวุธ. (2562). **ปัจจัยการสร้างความสำเร็จของกลุ่มเสื่อกกสู่วิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาบ้านหัวฝาย ตำบลเอราวัณ อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- นนทชาติ ปราชญ์รักษา. (2553). **ผักสมุนไพร**. กรุงเทพฯ: ยูโรปา เพรส บจก.
- ภาควิต ศรีสุรพล และ ศิวัช ศรีโศคนกุล. (2555). **แนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็งในตำบลนาชุมแสง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น**. รายงานวิจัยวิทยาลัยการปกครอง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, บทความวิจัยเผยแพร่ในวารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน พ.ศ.2560.
- ลักขมี เสือแป้น. (2555). **ความสำเร็จของการพัฒนากลุ่มอาชีพและความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมชุมชน**
กรณีศึกษา: กลุ่มอาชีพสตรีแปรรูปผลิตภัณฑ์กล้วยน้ำว้าบ้านเขาสะพานแร้ง ตำบลสนามแย่อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2551). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ศิริพร ครอบครองวงศ์. (8 มิถุนายน 2562). **สัมภาษณ์**. กรรมการกลุ่มแม่บ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). **แนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: สไตส์ครีเอทีฟเฮ้าส์
- อนุสร อินทโชติ. (10 พฤศจิกายน 2561). **สัมภาษณ์**. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 บ้านทุ่งกลับใหญ่ ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี.
- อมรรัตน์ สอาดเล็ก. (25 มิถุนายน 2562). **สัมภาษณ์**. กรรมการกลุ่มแม่บ้านทุ่งกลับใหญ่. ตำบลพักทัน อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี.